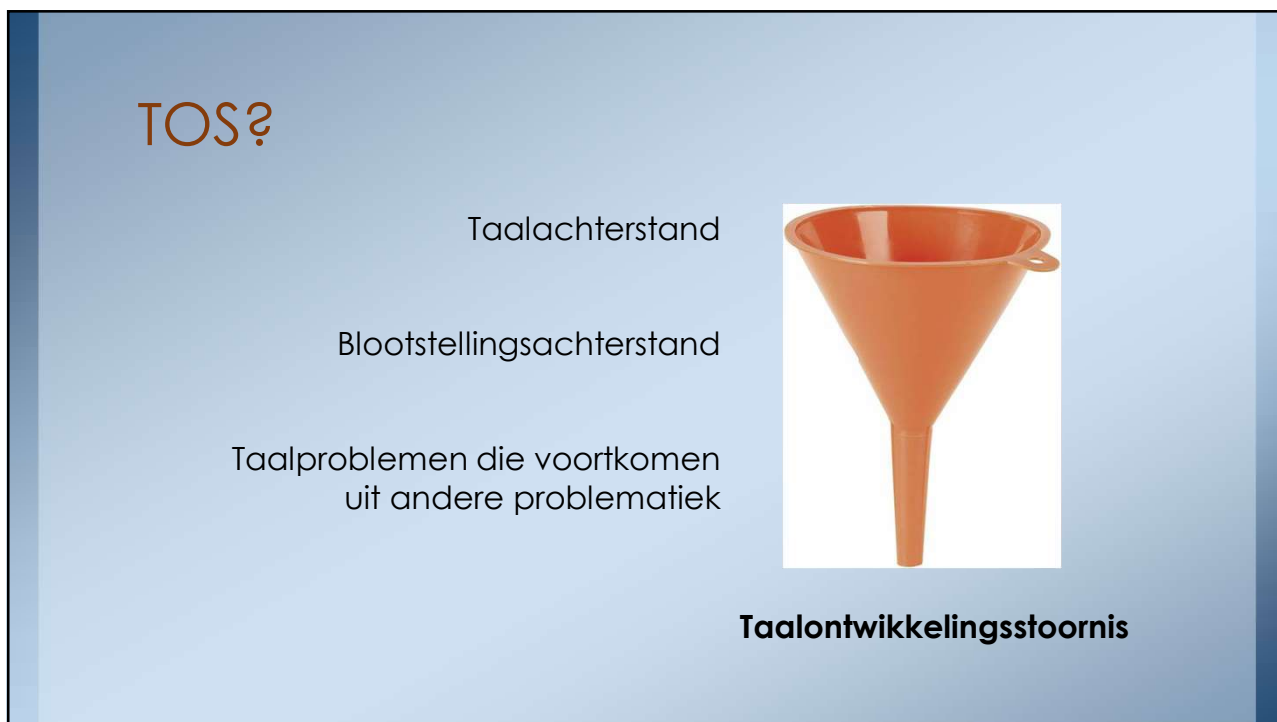

1

2

TOS

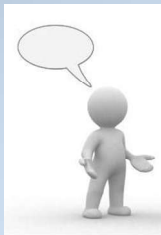
- Definitie: een beperking in taalbegrip, taalproductie of beiden waarbij de taalproblemen niet verklaard kunnen worden door andere problematiek.
- Meest voorkomende ontwikkelingsstoornis: prevalentie: 7,4% (Tomblin e.a., 1997)
- Ernst = genetische aanleg x omgevingsfactoren
- 50% van de kinderen met een TOS is met 8 jaar dyslectisch, aantal kinderen met TOS & leesproblemen is veel hoger.
- Bijkomend probleem: demotivatie m.b.t. het lezen
- Leren lezen is héél belangrijk voor kinderen met TOS!

3

TOS uitingsvormen

Expressieve TOS

- ▶ Relatief goed taalbegrip
- ▶ Problemen m.b.t. taalproductie: actieve woordenschat, woordvinding, syntaxis, morfologie

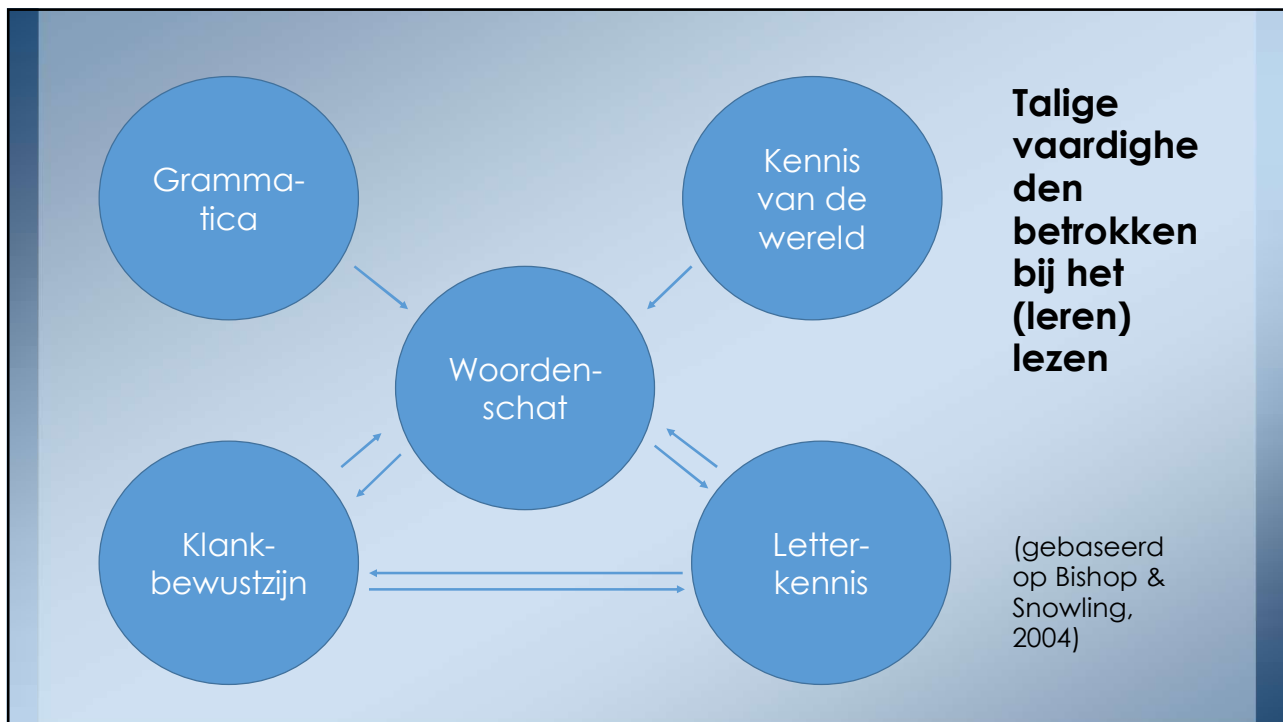
Expressief Receptieve TOS

- ▶ Problemen m.b.t. taalbegrip én taalproductie
- ▶ Hardnekkiger dan Expressieve TOS, therapie heeft minder effect
- ▶ Gedragsproblemen

Fonologisch zwak

4

5

Klankbewustzijn: fonologisch bewustzijn

- Besef dat teksten bestaan uit zinnen, zinnen bestaan uit woorden, woorden bestaan uit klankgroepen
- Het herkennen – vormen – manipuleren van klanken.
- Ontwikkeling start al op zeer jonge leeftijd
- Belangrijk: klankdiscriminatie (bijv, bed-bad)
- Bij TOS: problemen in de fonologie
- Signaleren met de VVV regel

6

Klankbewustzijn stimuleren

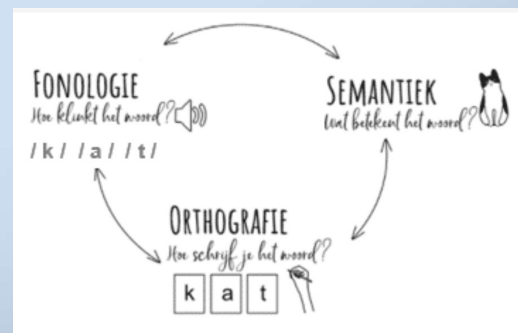
- Stamp als je een bepaald woord of een bepaalde klank hoort tijdens het voorlezen
- Leg voor ieder woord in de zin een blokje
- Zoek dingen in huis met de letter....
- Welk woord zeg ik? (bijvoorbeeld: "pad-den-stoel")
- Rijmen met onzinwoorden en bestaande woorden
- Versjes samen opzeggen, liedjes zingen
- Etc. etc.

7

Woordenschat & kennis van de wereld

- Woordenschat is één van de belangrijkste voorspellers voor het niveau van begrijpend lezen én schoolsucces
- Woordenschat -> groei technisch lezen -> groei woordenschat
- Goede opslag van woorden: volledige woordrepresentaties

8

Aandacht voor woordenschat

Kinderen met TOS: kleine woordenschat

Woordenschat als voorwaarde voor succesvol begrijpend lezen

Het effect van lezen op woordenschat:

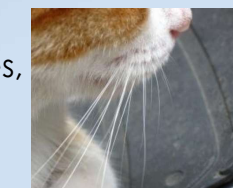
- Minder dan 5 minuten lezen per week: 21.000 woorden per jaar
- 10 minuten lezen per week : 622.000 woorden per jaar
- 15 minuten lezen per week : 1.146.000 woorden per jaar
- 1 uur lezen per week : 4.358.000 woorden per jaar

9

Woordenschat opbouw

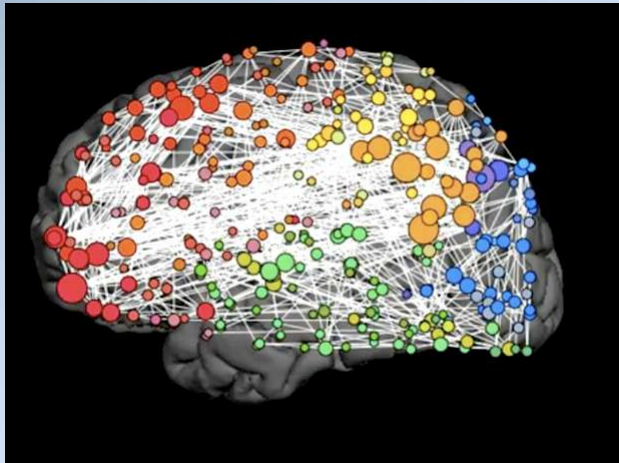
Een concept is het geheel van betekenissen, associaties, ideeën en beelden dat aan een woord verbonden is.

(Anglin, 1985, in: de With, Visser & Puper, 2013)

10

Woordenschat en Geheugen

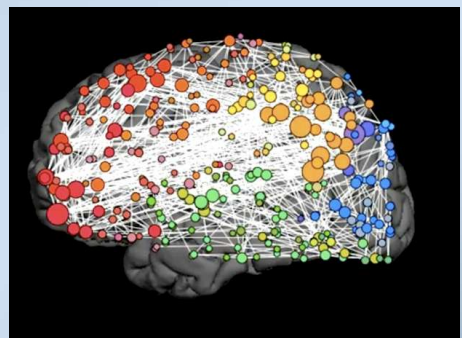
Woorden
opslaan in
het brein:

- vorm
- betekenis

11

Woordenschat en TOS

- Minder samenhangende netwerken
- Toegang verloopt vertraagd
- Lexicon is minder gevuld (kwaliteit- kwantiteit)
- Kleine woordenschat -> leesproblemen -> kleinere woordenschat

12

Woordenschat en TOS

Aandacht voor
woordenschatuitbreiding
heeft resultaat

Alle taalzwakke kinderen
profiteren van goed
woordenschatonderwijs

Het effect van 'slecht
woordenschatonderwijs' is
zeer groot

13

90% versie

We moeten omhoog, zei een - uit Singapore
tegen me. We hebben geen - meer. Singapore is
maar een klein eiland met een sterk groeiende
bevolking. We - met zo'n ruimtegebrek dat we
niet anders kunnen. - - ik iedereen een huis met
een tuin aan beide zijden, het liefst er -. Voor
de - mensen is dit nog steeds de ideale manier
van wonen, maar dat is een niet meer te - -
geworden.

14

100% versie

We moeten omhoog, zei een architect uit Singapore tegen me. We hebben geen ruimte meer. Singapore is maar een klein eiland met een sterk groeiende bevolking. We kampen met zo'n ruimtegebrek dat we niet anders kunnen. Net zoals ik wil iedereen een huis met een tuin aan beide zijden, het liefst er omheen. Voor de meeste mensen is dit nog steeds de ideale manier van wonen, maar dat is een niet meer te realiseren droom geworden.

15

Wat kun je doen?

Principes van woordenschatdidactiek toepassen:

1. Maak een verbinding tussen de tekstinhoud van de nieuwe tekst en de al aanwezige kennis van de leerlingen
2. Verduidelijk vóór het lezen van de tekst belangrijke begrippen die de kern vormen van het thema van de tekst
3. Preteaching woordenschat: expliciet aanleren van laagfrequente woorden in de tekst en instructie
4. Besteed hierbij ook aandacht aan de woordvorm

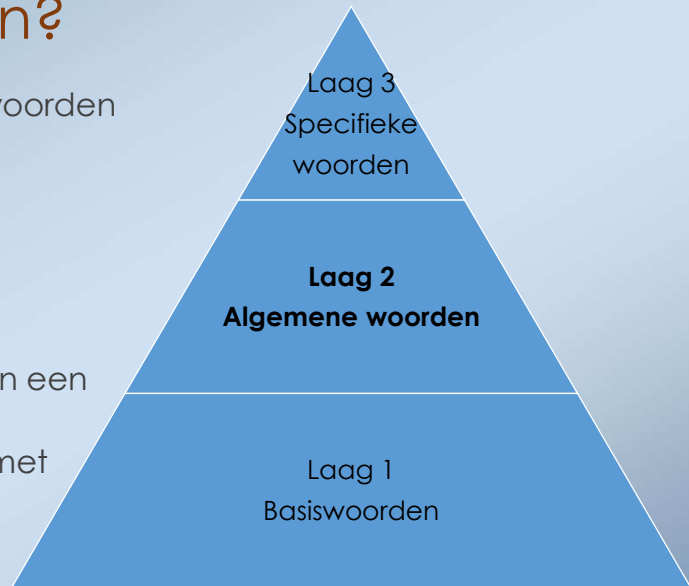
16

Welke woorden?

Je kunt en hoeft niet alle woorden onderwijzen.

Woorden die:

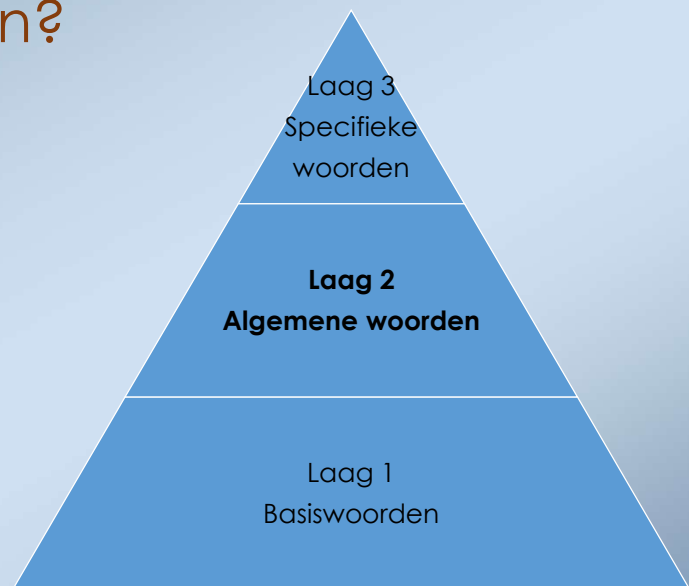
- Onbekend zijn
- Niet te moeilijk zijn
- Passend zijn bij huidige én een bredere context
- Die een relatie hebben met elkaar

17

Welke woorden?

Chocoladetaart
Heerlijk
Verjaardag
Gulzig
Citroenrasp
Lekkers
Ongeduldig
Cacao
Verrukkelijk
Aandachtig

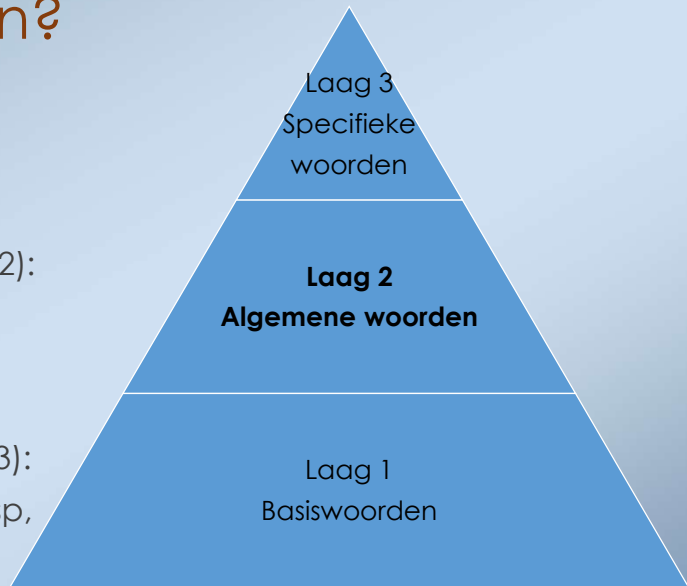
18

Welke woorden?

Basiswoorden (laag 1):
lekkers, heerlijk, verjaardag

Algemene woorden (laag 2):
verrukkelijk, ongeduldig,
aandachtig, gulzig

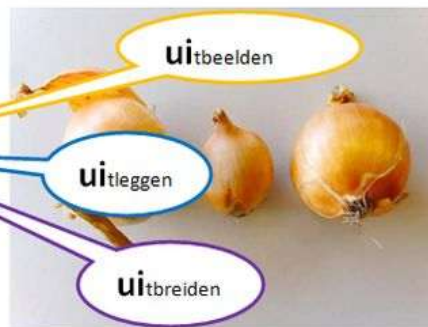
Specifieke woorden (laag 3):
chocoladetaart, citroenrasp,
cacao

19

(Bron: Verhallen en Verhallen 1994)

CUVAR

CU = context + uitleg

V = variatie

A = aanvulzin

R = registratie

20

Grammaticale kennis

- Zinsbouw
- Woordvorming werkwoorden, meervouden etc
- Herkennen van (betekenisvolle) woorddelen

Gisteren ben ik met de auto tegen een paaltje...

Heb je je spullen....

21

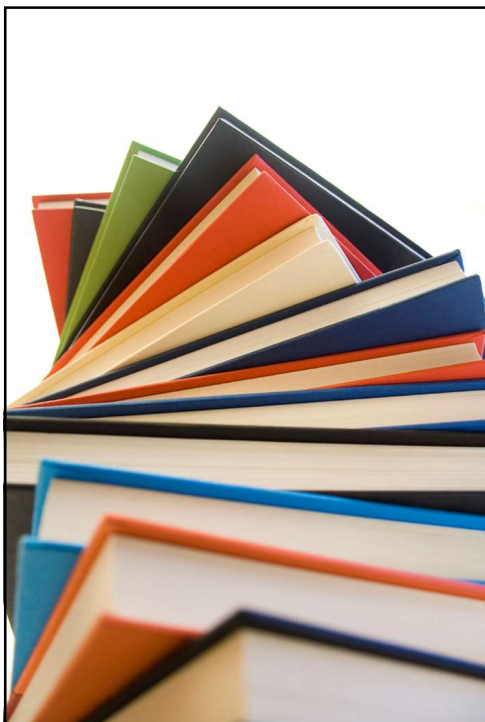
Grammaticale kennis

Bij TOS: altijd problemen met de grammaticale kennis

Wat kun je doen:

- Bespreek grammaticale regels expliciet
- Signaleer problemen op tijd, wacht niet af
- Bij TOS: gerichte taaltherapie, veel herhalen

22

Afsluitend

Aandacht voor leesplezier
Zien lezen doet lezen
Voorlezen van jong tot oud

Janneke de Waal-Bogers
Email janneke@via-logica.nl
www.via-logica.nl